

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВОЛОШЕНКО МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378.147.091.12:36051:347.63 (043.3)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ДО ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА У МОЛОДІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Хмельницький – 2023

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Романишина Людмила Михайлівна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Біда Олена Анатоліївна,
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца
Ракоці II, завідувач кафедри педагогіки і
психології;

доктор педагогічних наук, професор
Ребуха Лілія Зіновіївна,
Західноукраїнський національний університет,
завідувач кафедри освітології і педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор
Романовська Людмила Іванівна,
Хмельницький національний університет,
професор кафедри соціальної роботи і соціальної
педагогіки.

Захист відбудеться «21» грудня 2023 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Реферат розісланий «20» листопада 2023 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дисертації. Нинішня ситуація характеризується динамічними змінами у всіх сферах суспільного життя, що супроводжується трансформацією суспільної свідомості людей та перебудовою їхньої ієрархії уявлень та поглядів. Різка зміна пріоритетів, поява нових цінностей та переорієнтація поглядів на важливість тих чи інших моральних якостей часто призводять до занепаду духовної сфери і суспільства загалом, і окремої людини. Падіння моральних орієнтирів, девальвація позитивних відносин між людьми сприяє виникненню широкого кола соціальних проблем, що стосуються молодого покоління, і дестабілізує його становище в реаліях сучасного світу. Нині спостерігається ідеалістичне культивування суспільством значущості батьківства для молодих сімейних пар, однак відчувається демонстрація першочергового значення досягнення успіхів у кар'єрі, матеріального достатку, престижу. Усе це відтерміновує реалізацію функції народження дітей.

Серед актуальних проблем навчання здобувачів вищої освіти, які готуються до роботи в соціономічній сфері, особливе значення має питання координації зусиль усіх інституцій, що дає можливість здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив на їхню якісну професійну підготовку. На основі низки державних документів, зокрема Закону України «Про освіту» (2017), Концепції реформування професійної (вищої) освіти на період до 2027 року (2019), Національної доктрини розвитку освіти (2002), тощо, стратегічна мета освіти – це всебічний і гармонійний розвиток особистості, її інтелектуальних можливостей, самореалізація у всіх сферах життя. Знаннєвий підхід, що ґрунтується на потребі надання здобувачам освіти професійних знань та формування в них умінь і навичок призводить до деякого нехтування проблемою становлення повноцінної особистості, зокрема, відсутня адекватна позиція щодо майбутнього батьківства. З урахуванням того, що сім'я дитини, її батьки виступають первинними агентами соціалізації, ефективним джерелом розширення її соціального досвіду, забезпеченням формування фізичних якостей та духовно-моральних цінностей, до надзвичайно важливих завдань майбутніх фахівців, що працюватимуть у соціономічній сфері, належить підготувати молодь до усвідомлення батьківства.

Водночас нині на порядок денний у соціальних структурах (соціальній службі об'єднаної територіальної громади; Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; Центрах матері і дитини та ін.) та закладах освіти усіх рівнів постало питання впровадження компетентнісного підходу до формування усвідомленого ставлення до виконання батьківських обов'язків. У сучасному світі батьківство знаходиться під потужним впливом різних соціокультурних стереотипів, що призводить до його девальвації та переживання гострої кризи. До основних виявів кризи інституту батьківства належать: низький рівень сексуальної культури; зростання кількості незапланованих вагітностей; материнство серед неповнолітніх; добровільна відмова від новонароджених дітей; феномен девіантного материнства; самотнє материнство; добровільна відмова молодого подружжя від народження дітей (*child-free* або *Voluntary Human*

Extinction Movement (VHEMT)); неготовність нести відповідальність за власну поведінку та повноцінно виконувати батьківські обов'язки. З огляду на наведені аргументи виникає потреба в процесі навчання у закладі вищої освіти (далі – ЗВО) загострити увагу майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей на усвідомлене батьківство та формування в студентів готовності до ефективної діяльності з молоддю як клієнтами щодо стимулювання в них бажання свідомо виконувати батьківські ролі. Безумовним фактом є те, що з періоду зачаття саме на жінку покладається надзвичайна відповідальність за життя та здоров'я майбутньої дитини. Під час вагітності майбутня мати знаходиться в тісній єдності з немовлям, має нерозривний зв'язок з ним у перші місяці життя. Розвиток дитини на ранніх стадіях обумовлений саме тісною взаємодією з матір'ю. Особливо гострою є проблема виконання жінкою різних ролей (професійних, подружніх, економічних, соціальних), що призводить до необхідності пошуку оптимальних шляхів гармонійного поєднання сімейного життя та соціального благополуччя.

Працювати з молоддю щодо формування свідомого ставлення до батьківства мають кваліфіковані фахівці, які ще зі студентської лави готувалися до цього виду діяльності. З огляду на наведені аргументи, виникає першочергова потреба в професійній підготовці майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, а також у розробці та впровадженні в освітній процес ЗВО системних заходів, спрямованих на відродження цінності батьківства, формування позитивної мотивації до оволодіння ролями батьків та закладання основ свідомого ставлення до батьківства.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що теоретичні та практичні аспекти роботи з майбутніми матерями досліджували І. Братусь, О. Бутенко, Н. Зимівець та ін. Психолого-педагогічну сутність батьківства проаналізовано в напрацюваннях О. Безпалько, В. Кравця, Г. Лактіонової та ін. З'ясовано, що публікації М. Лазарева, Г. Радчук, С. Ройз, О. Тиунової розкривають зміст усвідомленого материнства. Доцільність формування культури батьківства в студентському середовищі обґрунтовано в працях Л. Грабовської, Н. Максимовської, О. Пехоти, А. Шеремет та ін. Методологічні питання підготовки фахівців до роботи з майбутніми матерями розкрито в публікаціях О. Іщук, Н. Жилки, І. Постолук та ін. Разом з тим можна відзначити, що комплексного дослідження в контексті формування усвідомленого батьківства у майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей (231 Соціальна робота; 053 Психологія), які за своєю професійною діяльністю мають займатися профілактикою девіантного материнства на сьогодні не здійснено; не використано потенціал дисциплін професійної підготовки («Вступ до спеціальності», «Технології соціальної роботи», «Соціальне проектування», «Гендерна педагогіка» та ін.), а також вибіркового дисциплін у процесі формування готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, відсутнє належне науково-методичне забезпечення такого процесу. Потребують додаткового обґрунтування та висвітлення аспекти профілактики девіантного материнства та можливостей

пренатального виховання, які забезпечать належний рівень професіоналізму в роботі з молодими людьми як клієнтами в контексті формування в них усвідомленого батьківства.

Нині в освітньому процесі ЗВО відсутній системний підхід до організації дисциплінарного освітнього простору щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей із формування практичних умінь і навичок надання послуг клієнтам різноманітних соціальних служб у питаннях формування усвідомленого батьківства. За результатами опитування викладацького складу ЗВО, назріла нагальна потреба в розробці конкретних механізмів удосконалення навчальних планів з дисциплін із циклу професійної підготовки, які дозволять суттєво підвищити рівень сформованості готовності майбутніх фахівців із соціономічних спеціальностей у контексті роботи з молоддю щодо формування в неї усвідомленого батьківства. Потребують суттєвого доопрацювання принципи, закономірності, педагогічні підходи та засади, на основі яких має бути організована професійна підготовка майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.

Аналіз методичної та психолого-педагогічної літератури, дослідження практичних механізмів організації професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей та особистий досвід педагогічної діяльності у ЗВО дозволив виявити певні *суперечності* досліджуваної проблеми різного характеру:

– *теоретичного характеру* між: світовими тенденціями щодо потреби оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей та недосконалістю вітчизняного нормативного забезпечення цього процесу; вимогою українського суспільства щодо повноцінного виконання молоддю батьківських обов'язків та відсутністю достатніх педагогічних можливостей реалізувати підготовку зрелого покоління до усвідомленого батьківства майбутніми фахівцями з соціономічних спеціальностей через недостатній рівень здобутих знань і вмінь у ЗВО;

– *методичного характеру* між: потребою наукового осмислення процесу формування готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до професійної діяльності з формування усвідомленого батьківства у молоді та недостатністю розробки теоретико-методологічних підходів відповідно до вимог міжнародних стандартів такої діяльності в соціальних структурах; потребою в організації якісної професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей у площині формування усвідомленого батьківства у молоді та недостатнім рівнем реалізації системного підходу до такої діяльності; потребою в застосуванні в практиці освітньої діяльності навчально-методичних комплексів з дисциплін професійної підготовки, що спрямована на вдосконалення готовності до роботи з молоддю щодо формування усвідомленого батьківства та недостатнім рівнем наукового обґрунтування його змісту, методів і педагогічних умов реалізації;

– *практичного характеру* між: суспільним запитом щодо підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей у

ЗВО, що відповідає потребам їхньої майбутньої діяльності з молоддю щодо формування усвідомленого батьківства та відсутністю цілісної педагогічної системи такого процесу; необхідністю формування належного рівня готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до роботи з молоддю щодо підвищення рівня усвідомленості батьківства та відсутністю науково обґрунтованої програми, яка б слугувала підґрунтям для впровадження та реалізації у практику освітнього процесу інноваційних тренінгових форм соціально-педагогічної роботи в зазначеній площині.

Професійна освіта в контексті усунення названих суперечностей передбачає якісне оновлення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей. Актуальність проблеми, її недостатня теоретико-практична розробленість, потреба в усуненні виявлених суперечностей та реалізації системного підходу, а також відсутність належного навчально-методичного забезпечення означеної проблематики зумовили вибір теми дисертації **«Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії «Теоретико-методологічні основи професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти» (номер державної реєстрації 0120U104278).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол №11 від 27.10.2021 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 30.11.2021 р.).

Мета дослідження полягає в розробленні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.

Реалізація мети дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

1. На основі аналізу наукової літератури розкрити сутність терміну «фахівці соціономічних спеціальностей» та проаналізувати зміст професійної підготовки фахівці соціономічних спеціальностей у ЗВО.

2. Дослідити теоретико-методологічні основи сутності усвідомленого батьківства в теорії й методиці вітчизняної та зарубіжної наукової літератури.

3. Визначити компоненти, удосконалити критерії, показники та рівні готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.

4. Розробити концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді на засадах безперервності.

5. Змоделювати та схарактеризувати педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді та розробити її структурно-функціональну

модель.

6. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.

7. Розробити навчально-методичне забезпечення для удосконалення готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.

8. Експериментально перевірити ефективність педагогічної системи та дієвість педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічна система професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.

Провідна ідея дослідження базується на доцільності впровадження педагогічних інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей (231 Соціальна робота; 053 Психологія) у процесі формування в них готовності до роботи з молоддю щодо розвитку усвідомленого батьківства як її окремої структурної одиниці, що передбачає врахування засад безперервності цього процесу у ЗВО, а також цілеспрямовану реалізацію авторської педагогічної системи, яка допомагає здійснювати якісну підготовку конкурентоздатних фахівців соціономічної сфери, що можуть ефективно працювати з молоддю в сучасних умовах українського соціуму.

Концепція дослідження. Поліфункціональність рольового спектру обов'язків майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей щодо роботи з молоддю в контексті формування в неї усвідомленого батьківства обумовлює потребу цілеспрямованих змін у професійній підготовці, що базуються на концепції розвитку соціальної сфери та сучасних положеннях про методіку організації освітньої діяльності у ЗВО й визначаються соціальною політикою держави в площині організації соціальної роботи з молоддю та надання соціальних послуг. Концепція полягає в розкритті багатогранної професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді та передбачає оптимізацію її діяльності з урахуванням специфіки професії майбутнього фахівця з соціономічних спеціальностей. У методичній площині концепція передбачає єдність *теоретичного, методологічного та практичного* концептів з урахуванням взаємозалежностей та зв'язків між ними.

Із позицій *теоретичного концепту* професійна підготовка майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей є особливим видом інноваційної діяльності, що має забезпечити належний рівень готовності до формування усвідомленого батьківства у молоді. Теоретичний концепт передбачає визначення сутності та уточнення основних понять дослідження, системи вихідних положень,

наукових підходів та методологічних принципів, що детермінують процес формування готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, розробку педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей на засадах безперервності й проєктування відповідної структурно-функціональної моделі, а також визначення й обґрунтування педагогічних умов, що забезпечать ефективність такої діяльності.

Методологічний концепт передбачає реалізацію професійної підготовки МФзСС на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та технологічному рівнях. Так, на філософському рівні, відповідно до засад людиноцентризму та гуманізму, готовність майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді, як основних клієнтів соціальних служб, усвідомленого батьківства визначено як невід’ємний складник професійної підготовки здобувачів освіти в контексті викликів сьогодення та спрямованості системи вищої освіти й розвитку соціальної сфери в європейській та світовий простір. На загальнонауковому рівні використано методологічні положення компетентнісної спрямованості професійної підготовки здобувачів освіти соціономічної сфери у ЗВО; положення вітчизняних нормативних актів, що регулюють питання реалізації соціальної політики, надання соціальних послуг молоді та професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальностей 231 Соціальна робота та 053 Психологія у ЗВО. На конкретно-науковому рівні використано методи наукового пізнання (синтез, аналіз, порівняння, узагальнення, спостереження, контрольнo-діагностичне тестування аналіз результатів діяльності, педагогічне моделювання) та методологічні підходи (системний, аксіологічний, синергетичний, герменевтичний, компетентнісний, контекстного навчання, особистісно-орієнтований, діяльнісний, особистісно-діяльнісний). На технологічному рівні впроваджено в освітній процес ЗВО педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства в молоді та розроблено відповідне навчально-методичне забезпечення.

Практичний концепт передбачає поглиблену професійну підготовку майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей у ЗВО як вагомого чинника професіоналізму в контексті роботи з молоддю щодо усвідомленого батьківства у молоді. Цей концепт передбачає виважену та системну діяльність у площині: упровадження виокремленого спектру педагогічних умов; удосконалення практичної підготовки, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів на основі впровадження практично орієнтованих методів (рольові та ділові ігри, метод «снігова куля», моделювання, розігрування ситуацій, мозкового штурму, навчання в команді, експрес-анкет, портфоліо, робота з випадком, розв’язання соціально-педагогічних ситуацій, консультативні зустрічі) та засобів (карта знань, кейси, мультимедійні презентації, мультимедійні технології, skype, zoom, meet, відеочати комп’ютерні й аудіовізуальні).

Окреслені концепти стали підґрунтям для формування загальної гіпотези,

яка полягає в тому, що розроблення й реалізація педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді буде ефективною, якщо базуватиметься на врахуванні законодавчих документів у сфері соціальної політики та реалізації соціальних послуг, обґрунтуванні теоретико-методичних положень усвідомленого батьківства, уточненні та розробці ефективного навчально-методичного забезпечення для досягнення результату – готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді. Гіпотеза базується на припущенні про доцільність якісного вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей шляхом впровадження в освітній процес виокремлених педагогічних умов, що спрямовані на досягнення якісних і кількісних змін у роботі з молоддю щодо формування в них усвідомленого ставлення до батьківства.

Загальну гіпотезу конкретизовано в **часткових положеннях**, які становлять науково-теоретичні й практичні засади педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді в сукупності таких складників:

– *цільовий*, який визначає мету (сформувані готовність майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді); методологічні підходи (системний, аксіологічний, синергетичний, герменевтичний, компетентнісний, контекстного навчання, особистісно-орієнтований, діяльнісний, особистісно-діяльнісний), принципи, що визначають спрямованість реалізації професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді (цілісності і системності; професійної спрямованості; самореалізації; безперервності; практичної орієнтованості навчання; професійного самовдосконалення майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей);

– *змістовий*, який розкриває компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний) і рівні (високий, базовий, елементарний) сформованості готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді; етапи (початковий, номінальний, проєктно-орієнтовний та науково-практичний) та зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до означеного виду діяльності через використання потенціалу освітніх компонентів («Вікова та педагогічна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна демографія і етнографія», «Медико-соціальні засади здоров'я», «Основи психологічної самодопомоги», «Основи соціально-психологічного тренінгу», «Основи психологічного консультування», «Психологія девіантної поведінки», «Психологія професійного спілкування», «Психологія сімейних відносин», «Перинатальна психологія») і різних видів практики (виробнича, переддипломна);

– *діяльнісний*, що містить навчально-методичний комплекс забезпечення освітнього процесу шляхом реалізації форм, методів і засобів організації професійної підготовки з урахуванням специфіки професійної діяльності

майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей у контексті роботи з молоддю під час формування усвідомленого батьківства.

Нормативно-правовою базою для підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді є нормативні документи в галузі освіти та соціальної політики, зокрема закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про соціальні послуги» (2003, 2019), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей» (2004), Стандарти вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота та 053 Психологія для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти (2019), професійні стандарти «Соціальний працівник» (2019), «Фахівець із соціальної роботи» (2020), «Практичний психолог (соціальна сфера)» (2021), «Психолог установи соціального захисту» (2022), Положення про психологічну службу у системі освіти України (2018), «Про охорону дитинства» (2001), «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (2005), «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей» (2005), «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» (2007), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2009), «Про соціальні послуги» (2019), «Про основні засади молодіжної політики» (2021), «Про систему громадського здоров'я» (2022), «Про медіацію» (2022), «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022) та ін., які детермінують основні вимоги до професійної підготовки здобувачів освіти з соціономічних спеціальностей та відображають сучасні тенденції реалізації соціальної політики України в галузі формування усвідомленого батьківства у молоді.

Теоретичною основою дослідження виступають наукові праці, присвячені: філософії освіти та методології педагогіки (С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Кравцов, Л. Романишина, Н. Тверезовська та ін.); психолого-педагогічним засадам розвитку особистості (А. Маслоу, К. Роджерс, Л. Романовська та ін.); методології проєктування (С. Гончаренко, В. Кремень, О. Лаврентьєва, Н. Ничкало та ін.); теорії прогнозування та моделювання освітніх систем (І. Іванов, С. Калаур, О. Онопрієнко, Д. Пузіков, Л. Ребуха, О. Топузов та ін.); концептуальним ідеям гуманізації та демократизації виховання (Г. Балл, І. Бех, Г. Костюк, С. Максименко та ін.); національним ідеям, релігійним традиціям, духовним цінностям батьківства та родинного виховання представників української педагогічної еліти та освітньої діяльності (О. Вишневський, О. Духнович, А. Макарєнко, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.); базовим положенням українських дослідників щодо сім'ї як інституту соціалізації дитини та особливостей соціально-педагогічної роботи з різними типами сімей (Т. Алексеєнко, О. Безпалько, А. Капська, О. Міхеєва, Ж. Петрочко, І. Пеша та ін.); характеристиці усвідомленого батьківства та особливостей його формування (О. Біда, Т. Веретенко, Т. Гордон, І. Зверєва, І. Кон, Г. Співаковська та ін.); науково-теоретичним засадам підготовки

учнівської молоді до шлюбносімейного життя (В. Кравець, О. Лемещенко, Р. Хавула, Г. Хархан та ін.); висвітленню ролі статевого виховання та гендерної соціалізації молоді як підґрунтя гармонійного розвитку зростаючої особистості у різних сферах життєдіяльності, зокрема, у підготовці молоді до сімейного життя (Н. Байдюк, О. Бялик, Т. Кравченко, Д. Логвінова та ін.); розкриттю ролі педагога у формуванні усвідомленого батьківства (Л. Міщик, В. Постовий, І. Трубавіна та ін.); науковій ідеї про організацію та вдосконалення освітнього процесу (Р. Гуревич, В. Ковальчук, В. Радкевич, Л. Сушенцева, С. Ткачук та ін.).

На різних етапах дослідницького пошуку застосовувалися такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз філософської, психологічної, педагогічної, соціологічної літератури, порівняння і зіставлення наукових, методичних джерел з досліджуваного питання з метою визначення об'єкта, предмета, мети, завдань, сутності основних понять та обґрунтування методологічних та концептуальних засад дослідження; *моделювання* – з метою розробки педагогічної системи та проектування структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді; *емпіричні* – моніторинг, письмове опитування (анкетування, тестування), педагогічне спостереження, інтерв'ювання, бесіди, аналіз документації та продуктів діяльності, метод експертних оцінок для виявлення проблем та протиріч в методиці традиційного навчання майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей; *педагогічний експеримент* – для перевірки ефективності педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді. Для узагальнення якісних і кількісних характеристик, обробки та перевірки експериментальних даних використовувалися *статистичні* методи.

Організація дослідження. Дисертаційне дослідження проводилося впродовж 2017–2023 рр. у три етапи.

Діагностичний етап передбачав організацію констатувального експерименту, який проведено впродовж 2017–2018 н.р. зі студентами спеціальностей 231 Соціальна робота та 053 Психологія, котрі навчалися на четвертому курсі таких ЗВО, як-от: Національний університет «Одеська політехніка» (до 2018 року Одеський національний політехнічний університет), Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та Державний вищий начальний заклад «Ужгородський національний університет». На цьому етапі на підставі проведеного моніторингового аналізу ми з'ясували дійсний стан готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді та дослідили перспективні шляхи вдосконалення професійної підготовки. Проведено контент-аналіз навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей, а також проаналізовано програми навчальних дисциплін зазначених ЗВО. Контент-аналіз показав відсутність спеціальних навчальних дисциплін, які були б спрямовані на формування у студентів ґрунтовних теоретичних знань про способи виховання

усвідомленої материнської поведінки у вагітних жінок, пренатальну педагогіку, пренатальний розвиток дитини та практичну діяльність у центрах надання соціономічних послуг.

Змістовий етап (2019–2021 рр.) передбачав накопичення емпіричного матеріалу про професійну підготовку майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді; розробку концепції такої підготовки; уточнення гіпотези та обраних методів дослідження; визначення методологічних і концептуальних засад під час роботи з клієнтами віком 14–35 років у площині формування в них усвідомленого батьківства; встановлення структури готовності; моделювання педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді та обґрунтуванні педагогічних умов й розробки практичних механізмів їх упровадження в освітній процес; проведення констатувального та формувального етапів експерименту.

Контрольний етап (2022–2023 н.р.) передбачав обробку, систематизацію та аналіз отриманих під час педагогічного експерименту результатів, здійснення факторного аналізу результатів, статистичну обробку та якісну інтерпретацію кількісних та якісних даних експерименту, їх оформлення, впровадження одержаних результатів у практику роботи ЗВО.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота проводилася на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Національного університету «Одеська політехніка» (до 2018 р. – Одеський національний політехнічний університет), Державного вищого начального закладу «Ужгородський національний університет». До експерименту на різних етапах дослідження було залучено 268 здобувачів спеціальності 053 Психологія та 231 Соціальна робота.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше обґрунтовано* концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, що охоплює складові елементи (мету, завдання, характеристики, результат), включає три концепти (теоретичний, методологічний, практичний) та базується на ідеї безперервності (чотири етапи); *розроблено й обґрунтовано* педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, яка слугує підставою для теоретичного осмислення й побудови практичної підготовки, охоплює сукупність взаємозв'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого й цільового педагогічного впливу на формування особи із відповідними якостями, забезпечує виконання ціннісно-сміслових, нормативних, технологічних і процесуально-результативних функцій педагогічної діяльності, сприяє досягненню поставлених цілей у розвитку майбутніх фахівців; *визначено* як компоненти системи педагогічні умови (стимулювання мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх

фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді; упровадження в професійну підготовку ситуаційного та тренінгового навчання задля забезпечення готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді; надання особистісно зорієнтованої педагогічної підтримки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей у здійсненні ними самовдосконалення в означеному напрямі), реалізація яких сприяє успішному підвищенню ефективності підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді; *спроектовано* структурно-функціональну модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, що охоплює п'ять блоків: цільовий (мета, завдання та концепція педагогічного експерименту), змістово-методологічний (інтегральна характеристика, педагогічні принципи та підходи), організаційний (етапи професійної підготовки здобувачів до формування усвідомленого батьківства у молоді на умовах безперервності, педагогічні умови, освітні компоненти), практичний (форми, методи та засоби), результативний (компоненти, критерії, результат); *актуалізовано* потенціал методологічних підходів у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей під час формування усвідомленого батьківства у молоді; *визначено* компоненти (мотиваційний, когнітивний та діяльнісний), критерії (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-знаннєвий, діяльнісно-практичний), виокремлено три рівні досліджуваної готовності (високий (продуктивний), базовий (достатній) та елементарний (репродуктивний)), схарактеризовано їхні ознаки та рівневу градацію; *розроблено* загальну методику проектування освітнього простору;

– *удосконалено* форми, методи та засоби професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді; розроблено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, яка формується в процесі здійснення професійної підготовки у ЗВО; модифіковано навчально-методичне забезпечення дисциплін професійної підготовки, що мають позитивний вплив на формування готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді;

– *введено в науковий обіг* поняття «готовність майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді», яке розглядаємо як інтегральну характеристику особистості фахівців з соціономічних спеціальностей, що характеризує його здатність до здійснення діяльності, спрямованої на формування усвідомленого батьківства та навичок збереження і зміцнення власного здоров'я у молоді, яка виявляється в єдності мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів та проаналізовано зарубіжний досвід щодо формування усвідомленого батьківства у здобувачів освіти, які опановують соціономічні спеціальності та працюватимуть у соціальній сфері;

– *дістали подальшого розвитку* теоретичні положення щодо вдосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді на основі врахування потенціалу тренінгових технологій.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути корисні для подальшого вивчення та вирішення проблеми формування усвідомленого батьківства у процесі організації підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей з дисциплін професійного спрямування та зможуть використовуватися викладачами для удосконалення професійної підготовки фахівців з соціономічних спеціальностей у ЗВО. Матеріали дослідження можуть бути використані науковцями, фахівцями вищої школи при підготовці навчальних курсів для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів зі спеціальностей 231 Соціальна робота та 053 Психологія; кураторами і тьюторами під час проектування соціально-виховних заходів для студентської молоді; соціальними педагогами та практичними психологами в процесі планування позанавчальної діяльності у закладах загальної середньої освіти; соціальними працівниками та фахівцями із соціальної роботи – у соціальних центрах, соціальних службах й інших соціальних структурах та інституціях для вдосконалення практичної діяльності з формування усвідомленого батьківства під час роботи з молоддю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновано навчально-методичне забезпечення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, що ґрунтується на використанні особистісно орієнтованої, інтерактивної, мультимедійної та тренінгової технологій в умовах змішаного та дистанційного навчання; визначено практичні механізми впровадження педагогічних умов, здійснено добір ефективних методів, форм та засобів для організації професійної підготовки майбутніх фахівців за спеціальностями 231 Соціальна робота, 053 Психологія. Практична реалізація авторської педагогічної системи відображена в розробці та впровадженні у професійну підготовку майбутніх фахівців соціономічної сфери авторського тренінгу «Теорія і практика формування усвідомленого батьківства у молоді», підготовці навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни «Основи усвідомленого батьківства», а також удосконаленні дисциплінарного освітнього простору безперервної професійної підготовки студентів шляхом доповнення змісту освітніх дисциплін («Вікова та педагогічна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна демографія і етнографія», «Медико-соціальні засади здоров'я», «Основи психологічної самопомоги», «Основи соціально-психологічного тренінгу», «Основи психологічного консультування», «Психологія девіантної поведінки», «Психологія професійного спілкування», «Психологія сімейних відносин», «Перинатальна психологія», «Виробнича практика», «Переддипломна практика»).

Прикладні результати дослідження сформовані в низці навчальних і навчально-методичних посібників: «Методичні і практичні основи підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до формування у молоді

усвідомленого батьківства» – висвітлює питання батьківства як соціально-психологічного інституту, особливості усвідомленого батьківства, феномену материнства, психологічні особливості дитячо-материнських стосунків, практичні основи підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства; «Психологія професійного спілкування» – охоплює основи професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до налагодження ефективної комунікації з різними категоріями клієнтів соціальних структур; «Основи психологічної самодопомоги» – розкриває методичні та практичні матеріали для дистанційної форми проведення практичних занять і самостійної роботи студентів з метою реалізації якісної та ефективної самодопомоги під час виконання практичної діяльності; «Підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до формування усвідомленого батьківства у молоді: теоретичний і методичний контекст» – описує теоретичні, методичні та практичні аспекти організації професійної підготовки здобувачів освіти за спеціальностями 231 Соціальна робота й 053 Психологія, що спрямована на вдосконалення у них готовності до формування усвідомленого батьківства у молоді та оптимізує управління цим процесом.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка про впровадження № 774/27.1 від 03.06.2022 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 899 від 09.06.2022 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 10/17-921 від 10.06.2022 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 476-33/03 від 27.06.2022 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження № 806/01 від 29.08.2022 р.), Державного вищого начального закладу «Ужгородський національний університет» (довідка про впровадження № 1070/01-14 від 10.04.2023 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка про впровадження № 196 від 02.05.2023 р.), Національного університету «Одеська політехніка» (довідка про впровадження № 1328/138-07 від 20.07.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистим внеском здобувача є: у статті [3] задекларовано підходи щодо вдосконалення організації та проведення психологічної підготовки студентів під час навчання у ЗВО й обґрунтовано доцільність впровадження в освітній процес навчально-розвивальних тренувальних комплексів, що сприяють формуванню професійно-психологічної готовності як поєднання психофізіологічної, моральної, професійної та соціально-психологічні особливості, властивості та якості, що відповідають особливостям професії та виступають внутрішньою умовою її успішного виконання; у статті [4] розкрито потребу в оптимізації процесу формування цінності усвідомленого батьківства в соціальних працівників та доцільність її трансформації у професійно-ціннісну орієнтацію, що залежить від

модифікації освітнього процесу у ЗВО через інноваційні процеси, зміст і використання інтерактивних форм та методів; у статті [5] розкрито практичні механізми вдосконалення етико-соціальних аспектів відповідального батьківства та описано ключові негативні фактори впливу на етико-соціальне виховання дитини; у статті [6] обґрунтовано важливість цілеспрямованого формування в майбутніх соціальних працівників здоров'язбережувальної компетентності, що розглядається як невід'ємна складова їхньої професійної компетентності; у статті [8] розглянуто педагогічні причини вагітності серед дівчат-підлітків; у статті [10] описано процес проведення емпіричного дослідження для виявлення ставлення молоді до проблем відхилень від норми у поведінці матерів; у статті [13] визначено особливості сформованості уявлень у юнацтва про батьківство, розкриті практичні питання підготовки до майбутнього батьківства; у статті [15] уточнено потребу в організації соціально-педагогічного супроводу раннього материнства, мотивування молодих батьків до взаємодії з фахівцями на основі створення умов для накопичення позитивного батьківського досвіду; у статті [16] здійснено узагальнення впливу на сформованість у підлітків образу майбутньої сім'ї від складу їхньої батьківської сім'ї та досліджено різні вияви виховання дітей на процес становлення та соціалізації у родині; у колективній монографії [17] розкрито сутність формування в підлітків та молоді образу майбутньої сім'ї через дослідження впливу батьківської сім'ї на цей процес; у статті [22] представлено результати анкетування за авторським опитувальником щодо стану сформованості компетентності молодих батьків у сфері батьківства та розкрито змістову характеристику тренінгової програми; у тезах [31] розкрито соціальні проблеми ранньої вагітності серед підлітків; у тезах [32] окреслено раннє материнство як соціальний феномен; у тезах [34] описано можливі кризи молоді сім'ї; у тезах [35] розкрито причини розлучень у сучасних сім'ях; у тезах [42] актуалізована потреба в безперервній професійній освіті як запорука якісної професійної підготовки кваліфікованих кадрів соціономічної сфери; у тезах [44] окреслено професійну підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери в системі безперервної освіти; у тезах [45] описано особливості взаємин у сім'ї з погляду соціально-психологічних потреб батьків; у навчальному посібнику [46] розкрито сутність психології професійного спілкування при роботі з клієнтами майбутніми фахівцями з соціономічних спеціальностей; у навчально-методичному посібнику [47] подано практичні поради з основ психологічної самодопомоги майбутнім фахівцям з соціономічних спеціальностей.

На захист винесено:

1. Авторську концепцію підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді.
2. Педагогічну систему підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, як ієрархія взаємопов'язаних і взаємозумовлених структурних складників (цільового, змістово-методологічного, організаційного, практичного та результативного).
3. Технологію підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді, що ґрунтується на

впровадженні в освітній процес педагогічних умов.

4. Змістове наповнення науково-методичного забезпечення, що дає змогу майбутнім фахівцям з соціономічних спеціальностей оволодіти всіма компонентами готовності на основі впровадження в освітній процес сучасних форм, засобів, методів та інноваційних технологій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки й результати дослідження доповідались і обговорювались на науково-практичних конференціях різних рівнів, серед яких: *міжнародні* – «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (Одеса, 2016, 2018, 2019, 2020, 2020), «Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration» (Leipzig, 2019), «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (Тернопіль, 2021), «Modern science: innovations and prospects» (Stockholm, 2022), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Запоріжжя, 2022), «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2022), «Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій» (Одеса, 2022), «Соціальна робота: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2022); *всеукраїнські* – «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади» (Суми, 2022); Всеукраїнський науково-методичний онлайн-семінар з міжнародною участю «Відповідальне батьківство XXI століття» (Хмельницький, 2021); Міжвузівська науково-практична конференція «Сучасні педагогічні дослідження в Україні» (Хмельницький, 2022).

Матеріали та результати дослідження обговорювались на наукових і методичних семінарах кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (2021–2023 рр.).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактично-корекційної роботи з підлітками девіантної поведінки» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти захищено в Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне) у 2016 р., її матеріали в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 48 публікаціях автора (28 – одноосібні), з яких – 29 публікацій відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 3 наукові публікації у періодичних виданнях, які індексуються в наукометричній базі Web of Science, 23 статті у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 1 одноосібна монографія (20,3 ум. друк. арк.), 1 колективна монографія, 1 навчально-методичний посібник), 15 публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 4 праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (646 найменувань, з них 107 – іноземними мовами) та додатків (14 на 145 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 560 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 340 сторінках. Роботу ілюстровано 37 таблицями та 24 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання, сформульовано провідні концептуальні ідеї, гіпотезу, розкрито наукову новизну, практичну значущість отриманих результатів, наведено відомості про впровадження та апробацію одержаних результатів, структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Психолого-педагогічна характеристика ролі усвідомленого батьківства у професійній підготовці майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей» – подано аналіз базових понять дослідження; розкрито сучасний стан та психолого-педагогічні особливості професійної підготовки фахівців з соціономічних спеціальностей; розглянуто феномен батьківства у історичному та соціальному контексті та його психолого-педагогічне підґрунтя; проаналізовано зарубіжний досвід підготовки фахівців з соціономічних спеціальностей та формування у молоді усвідомленого батьківства.

У дослідженні наукову дефініцію «майбутні фахівці з соціономічних спеціальностей» (далі – МФзСС) розуміємо як усю множину фахівців, які отримують вищу освіту за спеціальностями 231 Соціальна робота та 053 Психологія, та ототожнюємо й не відокремлюємо такі поняття як «соціономічні спеціальності», «соціономічні професії», «соціономічна галузь», «соціономічний профіль» та «соціономічний клас професій». Узагальнено думки науковців про те, що професійна підготовка МФзСС повинна мати комплексний характер; здобувачі освіти повинні орієнтуватися на якісне виконання широкого спектру багатопрофільних завдань та функцій, оскільки працюватимуть у різних соціальних структурах та службах; ключовим у фаховій підготовці МФзСС має бути практичне професійне навчання.

На основі систематизації підходів науковців виокремлено періоди розвитку феномену батьківства за культурними ознаками («Захід», «Схід», «Слов'янська культура») та в історичному аспекті (слов'янський період, середньовіччя, козацька доба, золотий час, радянський, сучасна Україна). Проаналізовано психолого-педагогічне підґрунтя феномену «усвідомлене батьківство», яке розглядаємо як форму батьківства, яка ґрунтується на відповідальному ставленні батьків чи осіб, які їх замінюють, до створення умов для повноцінного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей. Виокремлено та охарактеризовано структурні складники усвідомленого батьківства (сімейні цінності, батьківські установки та очікування, батьківські почуття, батьківська позиція, батьківське ставлення, батьківська відповідальність, стиль сімейного виховання).

Здійснено аналіз зарубіжного досвіду підготовки МФзСС та досліджено процес формування у молоді усвідомленого батьківства у США, Великобританії, країнах ЄС. Узагальнено перелік умов до претендентів для отримання соціономічної спеціальності, а також здійснено порівняльний аналіз з вимогами в Україні.

У другому розділі – «Наукове обґрунтування готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді» – розглянуто молодь як особливу групу клієнтів у професійній діяльності МФЗСС в контексті формування усвідомленого батьківства; охарактеризовано структуру та зміст готовності МФЗСС до формування усвідомленого батьківства; розроблено діагностичний інструментарій для визначення готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності та досліджено стан її сформованості.

На основі узагальнення наукових підходів, визначено, що професійна готовність – складне психологічне, особистісне утворення, що охоплює систему інтегративних якостей, знань та умінь, які забезпечують успішну реалізацію майбутньої професійної діяльності. Готовність МФЗСС до формування усвідомленого батьківства у молоді визначається як інтегральна характеристика особистості, що характеризує їхню здатність до здійснення діяльності, спрямованої на формування усвідомленого батьківства та навичок збереження і зміцнення власного здоров'я; виявляється у єдності мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів.

Для діагностики результатів дослідження запропоновано критерії та показники готовності: мотиваційно-аксіологічний (показники: позитивна мотивація до набуття знань, умінь та досвіду з формування усвідомленого батьківства у роботі з молоддю; визнання цінності батьківства як пріоритетної); когнітивно-знаннєвий (показник наявність у здобувача системи професійно-орієнтованих знань, необхідних для формування усвідомленого батьківства у роботі з молоддю); діялісно-практичний (показники: володіння комунікативними й організаторськими вміннями; здатність застосовувати творчий підхід). Визначено три рівні сформованості готовності МФЗСС до усвідомленого батьківства у молоді: високий (продуктивний) – характеризується орієнтацією здобувачів на цінність батьківства, наявністю стійкої мотивації до збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших, опанування професійно-орієнтованими знаннями і вміннями формувати у молоді усвідомлене батьківство), базовий (достатній) – передбачає додавання цінностей батьківства до власної системи цінностей, проте не на пріоритетних позиціях, охоплює нечітко виражену мотиваційно-ціннісну орієнтацію на збереження і зміцнення здоров'я, нестійкий інтерес до здобуття професійно-орієнтованих знань та елементарний (репродуктивний) – характеризує невизначеність цінності батьківства як значущої, відсутність внутрішньої мотивації до формування усвідомленого батьківства та неусвідомлення потреби в підвищенні професійної компетентності у цій сфері.

Проаналізовано базові принципи означеної підготовки: аксіологізації, суб'єктності, орієнтації на самоактуалізацію, гуманітаризації середовища, рефлексивності, наступності, відкритості, випереджувального характеру, універсальності, технологічності.

У процесі аналізу результатів констатувального етапу експерименту встановлено, що випускники недостатньо ознайомлені з інноваційними технологіями індивідуальної та групової роботи з молоддю щодо питань

усвідомленого батьківства, не володіють навичками самостійно організувати консультування, не вміють використовувати метод оцінки потреб отримувача послуг, не знають технології вивчення родинних зв'язків на основі еко-карти.

У третьому розділі – «Теоретико-методологічні засади розробки педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді» – подано авторську концепцію професійної підготовки МФзСС до формування усвідомленого батьківства у молоді на засадах безперервності; охарактеризовано педагогічну систему та графічно відображено її структурно-функціональну модель; розкрито потенціал методологічних підходів до професійної підготовки МФзСС.

В основу авторської концепції професійної підготовки МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства покладено принцип безперервності. Це дозволило підвищити якість професійних знань й сформувати у здобувачів освіти готовність до формування у молоді усвідомленого батьківства. Розроблена авторська концепція має чіткі складники (мету, завдання, характеристики, результат) і містить три концепти (теоретичний, методологічний, практичний) та базується на ідеї безперервності, починаючи з першого курсу бакалаврату. Основними *характеристиками* концепції є: керованість і самоорганізація, що забезпечує взаємозв'язок між усіма суб'єктами освітнього процесу; відкритість, яка забезпечує можливість удосконалювати професійну підготовку майбутніх фахівців. В основу концепції покладене положення, відповідно до якого *результатом* підготовки буде високий та базовий рівень сформованості усіх показників готовності до формування у молоді усвідомленого батьківства в переважній більшості здобувачів вищої освіти.

Основний акцент зроблено на розробку педагогічної системи професійної підготовки МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства, яку розглядаємо як сукупність конкретних елементів, які визначають вид діяльності та сприяють досягненню загальної мети шляхом взаємозв'язку та взаємозумовленості усіх складників і запропоновано її структурно-функціональну модель, що має блочну структуру: *цільовий, змістово-методологічний, організаційний, практичний.*

Цільовий – охоплює мету, завдання (емоційно-ціннісне прийняття професійної діяльності; оволодіння професійною роботою, яка має специфічну структуру під час формування усвідомленого батьківства у молоді; актуалізація креативних ресурсів особистості у процесі формування у молоді усвідомленого батьківства; розвиток особистісних здібностей до управління професійною ситуацією) та концепцію.

Змістово-методологічний – охоплює інтегральну характеристику, педагогічні принципи (аксіологізації, суб'єктності, орієнтації на самоактуалізацію, гуманітаризації середовища, рефлексивності, наступності, відкритості, випереджувального характеру підготовки, універсальності, технологічності) та підходи (системний, аксіологічний, синергетичний, герменевтичний, компетентнісний, контекстний, особистісно орієнтований,

діяльнісний, особистісно-діяльнісний) до професійної підготовки МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства.

Організаційний – відображає сукупність етапів професійної підготовки МФзСС на умовах безперервності (початковий, номінальний, проєктно-орієнтовний та науково-практичний), педагогічних умов та освітніх дисциплін («Вікова та педагогічна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна демографія і етнографія», «Медико-соціальні засади здоров'я», «Основи психологічної самодопомоги», «Основи соціально-психологічного тренінгу», «Основи психологічного консультування», «Психологія девіантної поведінки», «Психологія професійного спілкування», «Психологія сімейних відносин», «Перинатальна психологія», «Виробнича практика», «Переддипломна практика»), які вдосконалені за допомогою навчально-методичного комплексу, що складається з курсу лекцій «Основи усвідомленого батьківства», тренінгу «Теорія і практика формування усвідомленого батьківства у молоді» та дисципліни «Психологія професійного спілкування».

Практичний – містить форми (лекції, семінари, практикуми, екскурсії, групова та самостійна робота, тренінг та індивідуальні заняття, психолого-педагогічне консультування), методи (бесіда, дискусія, диспут, доручення, доповідь, есе, рольові, ділові ігри, «снігова куля», моделювання, розігрування ситуацій, мозковий штурм, навчання в команді, експрес-анкета, портфоліо, робота з випадком, розв'язання соціально-педагогічних ситуацій, консультативні зустрічі), засоби (карти знань, кейси, веб-сайти (ЗВО, ресурсних центрів), мультимедійні презентації, мультимедійні технології, комп'ютерні й аудіовізуальні відеочати).

Результативний – відображає компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний), критеріальний апарат, рівні готовності (високий (продуктивний), базовий (достатній), елементарний (репродуктивний)) та результат.

На рис. 1 подано структурно-функціональну модель педагогічної системи.

У четвертому розділі – «Навчально-методичне забезпечення дієвості педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства» – теоретично обґрунтовано педагогічні умови; наведено форми, методи та засоби професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства; розкрито сутність тренінгу як перспективної форми роботи.

У методичній площині під педагогічними умовами розуміємо спеціально створений комплекс зовнішніх обставин, які забезпечують успішність процесу підготовки МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства. *Першою педагогічною умовою, яка забезпечує підвищення ефективності професійної підготовки МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства, є стимулювання мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх*

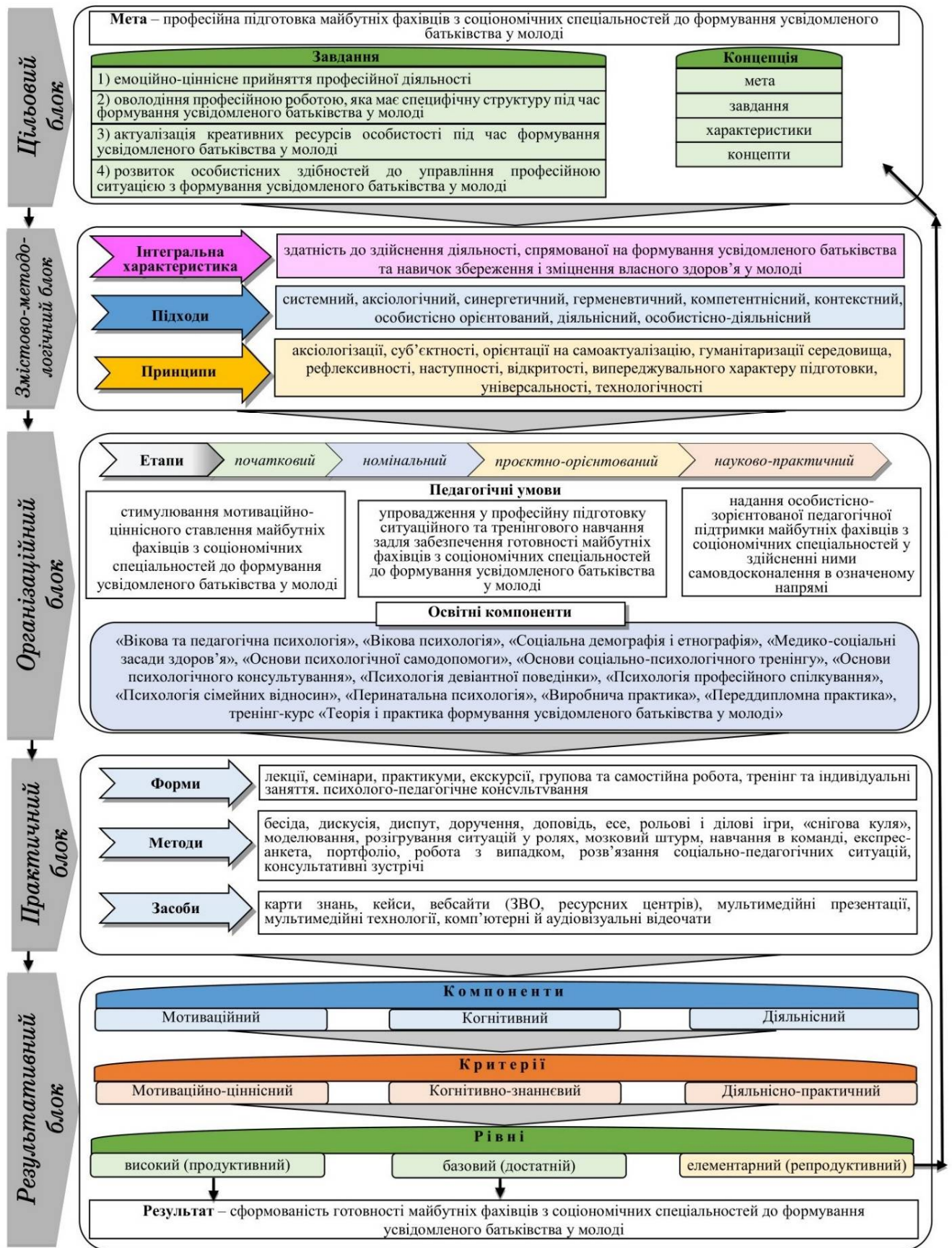

Рис. 1 Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді

фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства. Її реалізація спрямована на забезпечення усвідомлення здобувачів освіти власної відповідальності за підвищення якості підготовки, вироблення мотивації для виховання у себе ціннісного ставлення до батьківства.

Другою педагогічною умовою є впровадження у професійну підготовку ситуаційного та тренінгового навчання задля забезпечення готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства. Поєднання тренінгового та ситуаційного підходів максимально наближає освітній процес до потреб фахівців-практиків, тому основним інструментом підготовки МФЗСС до формування у молоді усвідомленого батьківства є розробка проблемно-ситуаційних тренінгових занять, які забезпечують ефективне досягнення освітніх результатів.

Третьою педагогічною умовою є надання особистісно зорієнтованої педагогічної підтримки майбутнім фахівцям з соціономічних спеціальностей у здійсненні ними самовдосконалення в означеному напрямі. Педагогічну підтримку визначаємо як систему педагогічної діяльності, що охоплює допомогу особистості в подоланні особистісних, соціальних і психологічних ускладнень і розкриває особистісний потенціал. Вона пов'язана із забезпеченням оволодіння МФЗСС практичними вміннями й навичками з формування у молоді усвідомленого батьківства та здійснюється під наглядом досвідчених викладачів.

Активне впровадження усіх трьох виокремлених педагогічних умов у професійну підготовку МФЗСС до формування у молоді усвідомленого батьківства призвело до ефективного переведення зовнішньої мотивації у внутрішню, стимулювало здобувачів до саморозвитку, сприяло формуванню особистісно-професійних якостей здобувачів освіти.

Узагальнено інформацію про форми, методи та засоби професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді. До найбільш перспективних віднесено методи: рольових і ділових ігор, «снігової кулі», моделювання, розігрування ситуацій у ролях, мозкового штурму, навчання в команді, експрес-анкет, портфоліо, робота з випадком, розв'язання соціально-педагогічних ситуацій, консультативні зустрічі. У практичній діяльності використовували практико орієнтовані засоби (карти знань, кейси, веб сайти ЗВО, ресурсних центрів, мультимедійні презентації, мультимедійні технології, skype, zoom, meet, відеочати комп'ютерні й аудіовізуальні).

Розкрито сутність тренінгу як перспективної форми професійної підготовки МФЗСС з формування у молоді усвідомленого батьківства. Тренінги як вид діяльності, спрямованої на поглиблення знань, удосконалення умінь і навичок, корекцію та формування здібностей та установок, необхідних для успішного виконання професійної діяльності, можуть ефективно використовуватися поряд із традиційними формами професійної підготовки. Їх застосування є особливо актуальним у системі безперервної освіти. У структурі тренінгу виділяємо теоретичну, практичну, інтерактивну та контрольну частини. Використання дистанційних освітніх технологій при проведенні тренінгів дозволило охопити

широку аудиторію МФзСС, що є нині особливо актуальним. Отримані під час тренінгів знання та навички здобувачі освіти успішно застосували під час виконання практичних завдань та розробки групових методів соціально-психологічної допомоги.

У п'ятому розділі – «Результати перевірки ефективності педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді» – висвітлено методикау організації, хід та результати дослідно-експериментальної роботи на різних етапах; експериментально перевірено ефективність педагогічних умов та дієвість розробленої педагогічної системи професійної підготовки МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства; проведено якісний і кількісний аналізи отриманих результатів.

До формувального етапу експерименту залучено майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей (126 здобувачів) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання, профільних ОПІ за спеціальностями 053 Психологія, 231 Соціальна робота Національного університету «Одеська політехніка» та Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». З них до ЕГ ввійшли 64 здобувачі Національного університету «Одеська політехніка». Контрольну групу (62 респондента) утворили здобувачі Університету Ушинського.

На підставі отриманих результатів з використанням розробленого діагностичного інструментарію визначено кількісні показники сформованості готовності МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства. Встановлено, що суттєвих відмінностей у стані сформованості готовності у студентів з КГ та ЕГ на початку експерименту не виявлено.

У КГ навчання було організовано за традиційною методикою, тоді як у ЕГ освітній процес був спрямований на впровадження розробленої педагогічної системи, яка передбачала розширення традиційного змісту дисциплін фундаментальної підготовки на основі наповнення теоретичним і практичним матеріалом професійної спрямованості, а також дисциплін за вибором. Зокрема розроблено навчально-методичний комплекс, що складається з лекційного курсу «Основи усвідомленого батьківства», тренінгу «Теорія і практика формування усвідомленого батьківства у молоді» та ОК «Психологія професійного спілкування». Так, лекційний курс «Основи усвідомленого батьківства», метою якого була теоретична підготовка МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства, обрано основою вдосконалення та розширення таких ОК: «Вікова та педагогічна психологія» (для спеціальності 231 Соціальна робота), «Вікова психологія» (для здобувачів спеціальності 053 Психологія), «Соціальна демографія і етнографія», «Медико-соціальні засади здоров'я», «Основи психологічної самопомоги», «Основи соціально-психологічного тренінгу», «Основи психологічного консультування», «Психологія девіантної поведінки», «Психологія сімейних відносин», «Перинатальна психологія». ОК «Психологія професійного спілкування» вивчали студенти спеціальностей 231 Соціальна

робота та 053 Психологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти як вибірково дисципліну на четвертому курсі, в межах нашого навчально-методичного комплексу. До прикладу, студенти ЕГ розглянули професійне спілкування як комунікацію, вивчали ефективні шляхи налагодження взаємодії під час професійного спілкування з клієнтами для формування у них усвідомленого батьківства. Для МФзСС з ЕГ були створені належні умови для вдосконалення комунікативної компетентності, а також для дослідження проблеми використання мови як головного джерела впливів та отримання/сприйняття й передачі інформації у процесі професійного спілкування під час формування у молоді усвідомленого батьківства.

Метою авторської тренінгової програми «Теорія і практика формування усвідомленого батьківства у молоді» було підвищення компетентності учасників у сфері усвідомленого батьківства; розвиток компонентів інтегральної психологічної структури готовності до батьківства. Під час проведення тренінгу з метою вдосконалення показників мотиваційного компоненту було вдосконалено аксіологічне поле (зв'язок цінностей особи) сім'ї; проведена робота над безумовним прийняттям значущих людей та усвідомленням життєвих сценаріїв та особистісних цінностей; проведено навчання з психологічної підтримки; підвищено компетентності у вирішенні важких ситуацій міжособистісного спілкування; удосконалено почуття власної самоцінності та прагнення до саморозвитку; сформовано принципи позитивної «Я-концепції». З метою розвитку показників когнітивного компонента у студентів ЕГ поглиблено знання про змістову структуру «батьківства»; уточнено та розширено батьківські ролі; проведено навчання з аналізом ситуацій дитячо-батьківської взаємодії; удосконалено навички рефлексії; опрацьовано способи поведінки, притаманної станам «Я-Дитина», «Я-Батько», «Я-Дорослий» (за Е. Берном). Розвиток показників діяльнісного компонента в студентів ЕГ відбувався на основі навчання емпатійного слухання, розвитку культури висловлення почуттів; навчання контролю за виявами емоцій; підвищено рівень усвідомленості та контролю невербальних аспектів поведінки; сформовано ефективні установки внутрішньої свободи і впевненості; вироблено індивідуальний стиль реагування у стресовій ситуації міжособистісної взаємодії.

Після проведеного формувального етапу педагогічного експерименту, було організовано контрольний етап, який передбачав обробку, систематизацію та аналіз отриманих результатів, здійснення факторного аналізу й статистичну обробку та якісну інтерпретацію даних та їх оформлення. Так, проведений аналіз з використанням методів математичної статистики засвідчили приріст значень високого та базового рівнів професійної готовності МФзСС до формування усвідомленого батьківства у молоді наприкінці експерименту, який у ЕГ становив +28,13 % та +9,37 % відповідно та зменшення кількості студентів ЕГ із елементарним рівнем досліджуваної готовності (-37,5 %). У КГ динаміка менш істотна: приріст значень високого та базового рівнів готовності МФзСС до формування у молоді усвідомленого батьківства наприкінці експерименту становив +1,62 % та +1,61 % відповідно та зменшення кількості здобувачів із

елементарним рівнем відбулося на $-3,23\%$ відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді на початку та наприкінці експерименту

Компоненти	Рівні	КГ				ЕГ			
		На початку експерименту		Наприкінці експерименту		На початку експерименту		Наприкінці експерименту	
		К-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Мотиваційний	Високий	9	14,52	11	17,74	8	12,50	26	40,63
	Базовий	20	32,26	21	33,87	22	34,38	28	43,75
	Елементарний	33	53,22	30	48,39	34	53,12	10	15,62
Когнітивний	Високий	7	11,29	9	14,52	8	12,50	29	45,31
	Базовий	21	33,87	22	35,48	21	32,81	24	37,50
	Елементарний	34	54,84	31	50,00	35	54,69	11	17,19
Діяльнісний	Високий	7	11,29	8	12,90	9	14,06	27	42,19
	Базовий	22	35,48	24	38,71	21	32,81	27	42,19
	Елементарний	33	53,23	30	48,39	34	53,13	10	15,62
Усереднені значення	Високий	8	12,90	9	14,52	8	12,50	26	40,63
	Базовий	21	33,87	22	35,48	22	34,38	28	43,75
	Елементарний	33	53,23	31	50,00	34	53,12	10	15,62

Відмінності у розподілах МФЗСС КГ та ЕГ відповідно за рівнями сформованості професійної готовності до формування у молоді усвідомленого батьківства наприкінці формувального етапу експерименту є статистично достовірними, оскільки $\chi^2_{\text{емп}} \geq \chi^2_{\text{крит}}$ ($19,71 \geq 5,991$) на рівні значущості $p \leq 0,05$.

Отримані результати доводять й підтверджують педагогічну доцільність розробленої та експериментально перевіреної системи професійної підготовки МФЗСС до формування усвідомленого батьківства у молоді.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічний аналіз, узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми професійної підготовки МФЗСС до формування у молоді усвідомленого батьківства, що дало змогу сформулювати такі **висновки**:

1. У результаті проведеного теоретичного дослідження з'ясовано, що соціономічними називають професії, які ґрунтуються на безпосередньому спілкуванні між людьми як базисному процесі професійної діяльності, пов'язані із виявленням та тлумаченням соціальних відносин, суспільним розвитком певного соціуму, вивченням впливів соціальних процесів у різних умовах та на різних рівнях соціальної взаємодії. У професіях соціономічного типу діяльність фахівця орієнтована на інших людей, або їх групи. З'ясовано, що фахівці соціономічної групи, за своєю суттю тісно пов'язані зі спілкуванням та спрямовані на

налагодження ефективної взаємодії на основі реалізації «поведінки допомоги», шляхом здійснення цілеспрямованих дій щодо об'єкта допомоги, свідомо застосовують свої фахові знання, уміння та навички для реалізації допомоги як мети своєї роботи. У методичному аспекті під терміном «майбутні фахівці з соціономічних спеціальностей» розуміємо таких здобувачів, які навчаються у ЗВО за спеціальностями 231 Соціальна робота та 053 Психологія.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей має на меті формування фахівця, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни в суспільстві й компетентно вирішувати соціальні проблеми. Професійна підготовка має комплексний характер, орієнтується на багатопрофільні завдання та функції фахівців; її ключовим складником є практико-орієнтоване професійне навчання; головний акцент має бути зроблений на ґрунтовне оволодіння професійними знаннями та цілеспрямоване формування особистісних рис характеру (емпатійність, комунікабельність, критичність мислення, порядність, прагнення до самовдосконалення, терпимість до невизначеності, особиста відповідальність, гуманістична спрямованість, почуття власної гідності та поваги до гідності іншої людини, емоційна стійкість). Професійна підготовка має бути системною, забезпечуватися єдністю циклу професійно-орієнтованої складової і відображати специфіку варіативної частини. Досліджено нормативно-законодавчу базу, показники особистісного розвитку, які треба враховувати для здійснення якісної професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей. Проаналізовано загальнодержавний, галузевий та регіональний рівні підготовки.

2. Чільне місце в професійній підготовці майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей відводимо формуванню готовності до роботи з молоддю із формування усвідомленого батьківства. Проаналізовано психолого-педагогічне підґрунтя феномену «усвідомлене батьківство», яке розглядаємо як форму батьківства, яка ґрунтується на відповідальному ставленні батьків чи осіб, які їх замінюють, до створення умов для повноцінного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей. Виокремлено та охарактеризовано структурні складники усвідомленого батьківства (сімейні цінності, батьківські установки та очікування, батьківські почуття, батьківська позиція, батьківське ставлення, батьківська відповідальність, стиль сімейного виховання). Систематизовано підходи науковців до виокремлення періодів розвитку феномену батьківства за культурними ознаками («Захід», «Схід», «Слов'янська культура»), а також в історичному аспекті (слов'янський період, середньовіччя, козацька доба, золотий час, радянський, сучасна Україна).

Проведено аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей та узагальнено перелік вимог до претендентів для отримання соціономічної спеціальності, а також здійснено порівняльний аналіз з вимогами в Україні. Досліджено процес поетапного формування у молоді усвідомленого батьківства в таких країнах, як-от: США, Великобританія, країни ЄС. Узагальнено теоретичні, методичні та практичні площини щодо формування у молоді усвідомленого батьківства у здобувачів

освіти, які опановують соціономічні спеціальності та працюватимуть у соціальній сфері.

3. З'ясовано, що готовність – складне психологічне та особистісне утворення, що охоплює систему інтегративних якостей, знань та умінь, які забезпечують успішну реалізацію майбутньої професійної діяльності; вона є результатом професійної підготовки майбутніх фахівців, їхнього особистісного становлення та саморозвитку, мотивації та налаштованості на професійну діяльність. На основі узагальнення наукових підходів встановлено, що готовність майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства є інтегральною характеристикою особистості, яка детермінує здатність до здійснення діяльності, спрямованої на формування усвідомленого батьківства та навичок збереження і зміцнення власного здоров'я у молоді, яка виявляється у єдності мотиваційної, когнітивної та діяльнісної площин.

Визначено та охарактеризовано мотиваційний (система цінностей, ідеалів, що мотивують до формування усвідомленого батьківства та формують позитивне ставлення до нього), когнітивний (сукупність набутих теоретичних знань, їх осмислення й розуміння) та діяльнісний (здатність застосовувати набуті знання і вміння на практиці) компоненти готовності. Запропоновано конкретний спектр критеріїв та їх показників: мотиваційно-аксіологічний (позитивна мотивація до опанування знань, умінь та досвіду з формування усвідомленого батьківства у роботі з молоддю; визнання цінності батьківства як пріоритетної); когнітивно-знаннєвий (наявність у здобувача системи професійно-орієнтованих знань, необхідних для формування усвідомленого батьківства у роботі з молоддю); діяльнісно-практичний (володіння комунікативними й організаторськими вміннями; здатність застосовувати творчий підхід). Встановлено три рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства: високий (продуктивний) – характеризується орієнтацією здобувачів на цінність батьківства, наявністю стійкої мотивації до збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших, опанування професійно-орієнтованими знаннями і вміннями формувати у молоді усвідомлене батьківство), базовий (достатній) – передбачає додавання цінностей батьківства до власної системи цінностей, проте не на пріоритетних позиціях, охоплює нечітко виражену мотиваційно-ціннісну орієнтацію на збереження і зміцнення здоров'я, нестійкий інтерес до здобуття професійно-орієнтованих знань та елементарний (репродуктивний) – характеризує невизнання цінності батьківства як значущої, відсутність внутрішньої мотивації та не усвідомлення потреби в підвищенні професійної компетентності в цій сфері.

4. Розроблено авторську концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства на засадах безперервності. Ґрунтовне та професійно орієнтоване ознайомлення майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей з усвідомленим батьківством дозволило підвищити якість майбутньої професійної діяльності й сформувані в них готовність до формування усвідомленого батьківства у молоді як елемента загальної готовності до професійної діяльності. Розроблена концепція

охоплює мету, завдання, характеристики, результат та містить концепти: теоретичний (передбачає визначення сутності та уточнення вихідних положень, наукових підходів та методологічних принципів, що детермінують процес формування готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства, розробку педагогічної системи й проектування структурно-функціональної моделі, визначення й обґрунтування педагогічних умов, що забезпечать ефективність такої діяльності); методологічний (передбачає реалізацію професійної підготовки МФзСС на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та технологічному рівнях); практичний (упровадження педагогічних умов, удосконалення практичної підготовки, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти на основі введення практично орієнтованих методів та засобів), базується на ідеї безперервності. В основу концепції покладене положення, згідно з яким головним результатом буде високий та достатній рівень сформованості усіх показників готовності до формування у молоді усвідомленого батьківства в переважній більшості студентів.

5. У дослідженні наукову дефініцію «система» розглядаємо як сукупність конкретних елементів, які визначають вид діяльності та сприяють досягненню загальної мети шляхом взаємозв'язку та взаємозумовленості всіх складників. Охарактеризовано педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства. До найістотніших ознак педагогічної системи належать: по-перше, слугує підставою для теоретичного осмислення й планування діяльності; по-друге, охоплює певну сукупність взаємозв'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого й цільового педагогічного впливу на формування особи із відповідними якостями; забезпечує виконання ціннісно-сміслових, нормативних, технологічних і процесуально-результативних функцій педагогічної діяльності; сприяє досягненню поставлених цілей у розвитку майбутніх фахівців.

Розроблено в графічному вигляді структурно-функціональну модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства, яка має блочну структуру. Так, цільовий блок охоплює мету, завдання та концепцію педагогічного експерименту, спрямованого на професійну підготовку майбутніх фахівців соціальної роботи до формування усвідомленого батьківства у молоді в процесі їхньої професійної підготовки у ЗВО; змістово-методологічний охоплює інтегральну характеристику, принципи (аксіологізації, суб'єктності, орієнтації на самоактуалізацію, гуманітаризації середовища, рефлексивності, наступності, відкритості, випереджувального характеру підготовки, універсальності, технологічності) та підходи (системний, аксіологічний, синергетичний, герменевтичний, компетентнісний, контекстного навчання, особистісно-орієнтований, діяльнісний та особистісно-діяльнісний); організаційний блок відображає сукупність етапів (початковий, номінальний, проєктно-орієнтовний та науково-практичний) професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних

спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства на умовах безперервності, педагогічних умов та освітніх компонентів; практичний блок представлений різноманіттям форм, методів та засобів; до результативного блоку увійшли компоненти та критеріальний апарат діагностування досліджуваної професійної підготовки відповідно до її структури, рівні її сформованості, а також результат.

6. Вагомими складниками авторської системи є педагогічні умови, які розуміємо як спеціально створений комплекс зовнішніх обставин, факторів, які забезпечують успішність процесу підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства. У дослідженні визначено та обґрунтовано конкретний спектр педагогічних умов, реалізація яких сприяла успішному підвищенню ефективності професійної підготовки фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства, зокрема: стимулювання мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства; упровадження в професійну підготовку ситуаційного та тренінгового навчання задля забезпечення готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування в молоді усвідомленого батьківства; надання особистісно зорієнтованої педагогічної підтримки студентам у здійсненні ними самовдосконалення в означеному напрямі. Кожна педагогічна умова є підґрунтям для наступної, що і характеризує їх взаємозв'язок.

У процесі дослідження визначено практичні механізми впровадження педагогічних умов у професійну підготовку майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей на основі використання особистісно орієнтованої, інтерактивної, тренінгової технологій під час вивчення освітніх компонентів, організації самостійної, індивідуальної та наукової діяльності та участі в тренінгу «Теорія і практика формування усвідомленого батьківства у молоді».

7. Встановлено, що підвищенню ефективності процесу формування у майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей готовності до формування у молоді усвідомленого батьківства, сприяла розробка й реалізація відповідного навчально-методичного забезпечення. У процесі дослідження розроблено навчально-методичний комплекс, що складається з лекційного курсу «Основи усвідомленого батьківства», тренінгу «Теорія і практика формування усвідомленого батьківства у молоді» та ОК «Психологія професійного спілкування»; удосконалено освітні дисципліни («Вікова та педагогічна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна демографія і етнографія», «Медико-соціальні засади здоров'я», «Основи психологічної самопомоги», «Основи соціально-психологічного тренінгу», «Основи психологічного консультування», «Психологія девіантної поведінки», «Психологія сімейних відносин», «Перинатальна психологія», «Виробнича практика», «Переддипломна практика»).

8. Формувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на впровадження в освітній процес розробленої системи підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого

батьківства. У ЕГ було організовано освітній процес, спрямований на розширення змісту професійної підготовки шляхом практичної реалізації авторської педагогічної системи та впровадження практико-орієнтованих методів (рольові і ділові ігри, метод «снігова куля», моделювання, розігрування ситуацій, мозкового штурму, навчання в команді, експрес-анкет, портфоліо, робота з випадком, розв'язання соціально-педагогічних ситуацій, консультативні зустрічі) та засобів (карта знань, кейси, мультимедійні презентації, мультимедійні технології, skype, zoom, meet, відеочати комп'ютерні й аудіовізуальні). Це забезпечило у ЕГ підвищення рівня внутрішньої мотивації, дало можливість суттєво поглибити теоретичні знання, удосконалити практичні уміння, здійснити сенсibilізацію практичних навичок, розширити спектр професійних якостей та рис.

З метою доведення достовірності отриманих результатів дослідно-експериментальної роботи щодо ефективності сформованості професійної готовності в майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства використано методи математичної статистики, поширені в професійній педагогіці, зокрема критерій узгодженості Пірсона. Відмінності в розподілах майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей КГ та ЕГ відповідно за рівнями сформованості професійної готовності до формування у молоді усвідомленого батьківства на початку формувального етапу експерименту не є статистично достовірними, оскільки $\chi^2_{\text{емп}} \leq \chi^2_{\text{крит}}$ ($0,257 \leq 5,991$) на рівні значущості $p \leq 0,05$. Натомість відмінності в розподілах КГ та ЕГ відповідно за рівнями сформованості професійної готовності до формування у молоді усвідомленого батьківства у молоді наприкінці формувального етапу експерименту є статистично достовірними, оскільки $\chi^2_{\text{емп}} \geq \chi^2_{\text{крит}}$ ($19,71 \geq 5,991$) на рівні значущості $p \leq 0,05$. Отримані результати доводять педагогічну доцільність розробленої та експериментально перевіреної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства й підтверджують доцільність впроваджених в освітній процес педагогічних умов у рамках професійної підготовки.

Виконане наукове дослідження має завершений характер, однак не вичерпує усіх теоретичних, методичних та практичних аспектів порушеної проблеми. Потребує подальшого ґрунтовного вивчення питання щодо вдосконалення готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства в закладах фахової передвищої та післядипломної освіти на засадах інтеграції та наступності. Наші подальші напрацювання будуть стосуватися вивчення потенціалу праксеологічного й акмеологічного підходів та механізмів їх практичного впровадження у професійну підготовку майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей для підвищення якості роботи з молоддю щодо формування усвідомленого батьківства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Волошенко М. О. Підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до формування усвідомленого батьківства у молоді: теоретичний і методичний контекст: [моногр.]. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 452 с.
2. Волошенко М. О. Методичні і практичні основи підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Вектор, 2023. 108 с.
3. Voloshenko M., Dzhezhik O., Azarkina A. The Training Complex as a Component of the Readiness Formation of Students of Technical Specialties for Professional Activity. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Vol. 12 (1). P. 198–208. <https://doi.org/10.18662/rrem/209> (*Web of Science*)
4. Durmanenko E., Cherneta S., Bychuk I., Voloshenko M., Tbinskiy Y. El valor de la paternidad consciente como dirección prioritaria en la formación profesional de los trabajadores sociales. *Revista De La Universidad Del Zulia*. 2021. Vol. 12 (35). P. 85–105. <https://doi.org/10.46925//rdluz.35.05> (*Web of Science*)
5. Voloshenko M., Kalaur S., Chahrak N., Karpenko O., Chepil M. Responsible parenthood as an ethical and social aspect. *AD ALTA*. 2022. Vol. 12, Issue 2, Special Issue XXXI. P. 194–199. <https://doi.org/10.33543/120231> (*Web of Science*)
6. Волошенко М. О., Корнещук В. В. Здоровий спосіб життя в аспекті професійної підготовки соціальних працівників. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. № 1 (56). С. 85–88.
7. Волошенко М. О. Особливості спілкування в педагогічних закладах вищої освіти. *Наука і Освіта. Педагогіка*. 2018. № 11–12. С. 64–67. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-11-12-10>
8. Волошенко М. О., Герега О. Р. Педагогічні причини підліткової вагітності. *Наука і Освіта. Педагогіка*. 2018. № 11–12. С. 60–63. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-11-12-9>
9. Волошенко М. О. Готовність педагога до розвитку здоров'язберігаючої компетентності учнів. *Педагогічні науки*. 2019. № 86. С. 236–240. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2019-86-45>
10. Волошенко М. О., Герега О. Р. Девіантне материнство у сучасному батьківстві. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 2, т. 1 С. 148–150.
11. Волошенко М. О. Сучасне батьківство як предмет дослідження в закордонній науковій літературі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 77, т. 1. С. 24–28. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.77-1.4>
12. Волошенко М. О. Фактори, що впливають на формування батьківства. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 37. С. 65–68. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.12>
13. Волошенко М. О., Калаур С. М. Аналіз уявлень студентської молоді про усвідомлене батьківство. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 39, т. 1. С. 336–339. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-55>

14. Волошенко М. Уявлення молоді про відповідальне батьківство. *Людинознавчі студії. Сер.: Педагогіка*. 2021. № 13 (45), С. 16–20. <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.2>
15. Волошенко М. О., Азаркіна О. В. Соціально-психологічні особливості статусу неповнолітніх батьків. *Перспективи та інновації науки* (Сер.: «Педагогіка», «Психологія», «Медицина»). 2021. Вип. № 4 (4). С. 106–113. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-4\(4\)-106-113](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-4(4)-106-113)
16. Волошенко М. О., Калаур С. М. Вплив складу батьківської сім'ї на сформованість у підлітків та молоді образу майбутньої сім'ї. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: педагогіка*. 2021. № 2. С. 154–161. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.2.20>
17. Voloshenko M., Azarkina O. Kształtowanie się wizerunku przyszłej rodziny u nastolatków i młodzieży (Formation of the image of the future family in adolescents and youth). *Modern Directions of Improving the Quality of Pedagogical Activity in the Context of the Educational Modernization Process: [monograph]*. Katowice: Publishing House of University of Technology, 2022. P. 251–264.
18. Волошенко М. О. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування усвідомленого батьківства у молоді. *Наукові інновації та передові технології. Сер.: Педагогіка*. 2022. № 6 (8). С. 72–80. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-72-80](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-72-80)
19. Волошенко М. О. Тренінг-курс як частина професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування усвідомленого батьківства у молоді. *Перспективи та інновації науки. Сер.: Педагогіка*. 2022. Вип. 7(12). С. 107–116. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7\(12\)-107-116](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7(12)-107-116)
20. Волошенко М. О. Діагностичний компонент рівня компетенцій здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей у питаннях перинатальної культури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. № 1 (115). С. 187–198. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2022.01/187-198>
21. Волошенко М. О. Система професійної підготовки соціальних працівників у закладі вищої освіти. *Академічні студії. Сер.: Педагогіка*. 2022. Вип. 1. С. 11–16. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.2>
22. Волошенко М. О., Азаркіна О. В. Формування відповідального батьківства при роботі з молоддю. *Академічні студії. Сер.: Педагогіка*. 2022. Вип. 3. С. 79–84. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.3.12>
23. Волошенко М. О. Готовність фахівця із соціальної роботи до професійної діяльності з молоддю. *Вісник науки та освіти. Сер.: Педагогіка*. 2022. № 5 (5). С. 205–214. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5\(5\)-205-214](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5(5)-205-214)
24. Волошенко М. О. Супровід становлення усвідомленого батьківства як психолого-педагогічна технологія. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Вип. 84. С. 257–262. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.84.47>
25. Волошенко М. О. Гендерні відмінності в питанні батьківства. *Наука і*

освіта. №4. 2022. С. 29–33. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-4-6>

26. Волошенко М. Сучасні підходи до реалізації відповідального батьківства і засоби його вдосконалення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 60, т. 1. С. 236–240. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-1-34>

27. Волошенко М. О. Особистісні особливості студентів як суб'єктів професійного саморозвитку. *Вісник науки та освіти. Сер.: Педагогіка*. 2023 № 3 (9). С. 331–343. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-331-343](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-331-343)

28. Voloshenko M. O. The pedagogical conditions of training specialists in socio-economic specialties for the formation of conscious parenting in young people. *Наука і техніка сьогодні. Сер.: Педагогіка*. 2023. № 4 (18). С. 180–189. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-4\(18\)-180-189](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-4(18)-180-189)

29. Voloshenko M. The results of a comparative analysis of the levels of professional readiness of future specialists in socio-economic specialties to form a conscious parenting in youth. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61, т. 1. С. 240–248. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-1-39>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

30. Волошенко М. О. Медична складова соціальної роботи. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали восьмої міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 лист. 2016 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2016. С. 107–108.

31. Волошенко М. О., Герега О. Р. Соціальні проблеми ранньої вагітності серед підлітків. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали дванадцятої міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 19 лист. 2018 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2018. С. 121–123.

32. Волошенко М. О., Герега О. Р. Раннє материнство як соціальний феномен. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали тринадцятої міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 трав. 2019 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2019. С. 92–94.

33. Волошенко М. О. Психологічна підготовка до батьківства як чинник пренатального розвитку. *Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration: Conference Proceedings* (Leipzig, October 25, 2019). Leipzig: Baltija Publishing, 2019. P. 26–27.

34. Волошенко М. О., Герега О. Р. Криза молоді сім'ї. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали п'ятнадцятої міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 18 трав. 2020 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2020. С. 38–39.

35. Волошенко М. О., Пащенко О. І. Причини розлучень в сучасних сім'ях. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали п'ятнадцятої міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 18 трав. 2020 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2020. С. 23–25.

36. Волошенко М. Тенденції відповідального батьківства. *Відповідальне батьківство XXI століття: зб. наук. праць за матеріалами наук.-метод. онлайн-семінару* (Хмельницький, 16 верес. 2021 р.). Хмельницький, 2021. С. 25–28.

37. Волошенко М. О. Формування усвідомленого батьківства в молодій сім'ї. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.* (Тернопіль, 25 лист. 2021 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 183–186.

38. Волошенко М. О. Дослідження впливу складу батьківської сім'ї на образ майбутньої сім'ї у підлітків. *Сучасні педагогічні дослідження в Україні: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. аспірантів та молодих учених (Хмельницький, 15 груд. 2021 р.)* Хмельницький: ХГПА, 2021. Вип. 9. С. 13–17.

39. Волошенко М. О. Соціальні працівники та клієнти: гендерний аспект взаємовідносин. *The 5th International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects»* (Stockholm, February 6-8, 2022). Stockholm: SSPG Publish, 2022. С. 309–312.

40. Волошенко М. О. Фактори професійного вигоряння у фахівців соціальної роботи. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 11–12 лютого 2022 р.)*. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2022. С. 17–18.

41. Волошенко М. О. Професійна підготовка фахівців із соціальної роботи з дітьми-сиротами. *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук: зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18–19 лютого 2022 р.)*. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2022. С. 96–98.

42. Волошенко М. О., Волошенко І. С. Безперервна професійна освіта як запорука підготовки кваліфікованих кадрів соціономічної сфери. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 27–28 трав. 2022 р.)*. Одеса ГО «Інститут інноваційної освіти», 2022. С. 16–18.

43. Волошенко М. О. Компетентнісний підхід у підготовці бакалаврів соціальної роботи. *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади: матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 09 черв. 2022 р.)*. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2022. С. 246–248.

44. Kalaur S., Voloshenko M. Professional training of specialists of the social sphere in the system of continuous education. *Соціальна робота: виклики сьогодення: зб. наук. праць за матеріалами XI міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 24–25 лист. 2022 р.)*. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2022. С. 9–12.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

45. Волошенко М. О., Герега О. Р. Особливості взаємин у сім'ї з погляду соціально-психологічних потреб батьків. *Габітус*. 2020. Вип. 12, т. 1. С. 140–144.

46. Психологія професійного спілкування: навч. посіб. / Волошенко М. О., Азаркіна О. В. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 280 с.

47. Основи психологічної самодопомоги: навч.-метод. посіб. для дистанційної форми проведення практичних занять і самостійної роботи студентів (для бакалаврів усіх форм навчання за спеціальностями 231 Соціальна робота, 053 Психологія) / укладачі: Колот С. О., Волошенко М. О. Одеса: ОП, 2022. 43 с.

48. Voloshenko M. Szczegóły kształtowania postaw wartościowych na odpowiedzialne rodzicielstwo w wieku studenckim. *Věda a perspektivy*. 2022. № 3 (10). P. 6–13. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-3\(10\)-6-13](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-3(10)-6-13)

АНОТАЦІЇ

Волошенко М. О. Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування усвідомленого батьківства у молоді. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2023.

У дисертації за результатами аналізу наукової літератури обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства на засадах безперервності. Обґрунтовано і розроблено педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства, яка передбачає ієрархію взаємопов'язаних і взаємозумовлених структурних складників (цільового, змістово-методологічного, організаційного, практичного та результативного), а також подано графічну структурно-функціональну модель системи. Дієвість авторської педагогічної системи забезпечується педагогічними умовами, як-от: стимулювання мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства; упровадження в професійну підготовку ситуаційного та тренінгового навчання задля забезпечення готовності майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей до формування у молоді усвідомленого батьківства; надання особистісно зорієнтованої педагогічної підтримки майбутніх фахівців з соціономічних спеціальностей у здійсненні ними самовдосконалення в означеному напрямі. Експериментально перевірено ефективність розробленої системи, визначено подальші перспективи дослідно-експериментальної роботи.

Ключові слова: майбутні фахівці з соціономічних спеціальностей, професійна підготовка, усвідомлене батьківство, молодь, педагогічні умови, педагогічна система підготовки, структурно-функціональна модель.

Voloshenko M. O. Theory and Practice of Training Future Specialists in Socioeconomic Specialties for the Formation of Conscious Parenthood among Young People. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2023.

The work deals with the study of theoretical, methodical and practical aspects of training future specialists in socioeconomic specialties (231 Social work and 053 Psychology) for the formation of conscious parenthood of young people with the use of modern innovative technologies, methods and tools. In the course of the study, the psychological and pedagogical basis of the phenomenon of «conscious parenting» was analyzed, which is understood as a form of parenting based on the responsible attitude of parents or persons who replace them, to the creation of appropriate conditions for the

full development of the child, taking into account his or her individual characteristics. The structural components of conscious parenthood are singled out, which include: family values, parental attitudes and expectations, parental feelings, parental position, parental attitude, parental responsibility, family upbringing style.

Based on the analysis of the scientific literature, spectrum of criteria and indicators of the formation of each of the components is defined and characterized. Thus, the criterion for the formation of the motivational component is motivational and axiological, and the following indicators are defined: positive motivation to acquire knowledge, skills and experience in the formation of conscious parenthood in working with young people; recognizing the value of parenthood as a priority; the criterion of the formation of the cognitive component is defined as the cognitive component, the indicator of which is: the availability of the acquirers of a system of professionally oriented knowledge, necessary for the formation of conscious parenthood in work with young people; the activity-practical criterion was chosen as the criterion for the formation of the activity component, the indicators of which are defined as: possession of communicative and organizational skills; the ability to apply creative approach.

The author's pedagogical system of professional training of future specialists in socio-economic specialties for the formation of conscious parenthood among young people is proposed, which combines target, content-methodological, organizational, practical and effective components, reflects a regular, purposeful, controlled and progressive character, predicts the course of the process, target benchmarks, performance indicators.

Structural and functional model of the pedagogical system of professional training of future specialists in socio-economic specialties for the formation of conscious parenthood among young people has been developed, which reflects the expediency of the sequential implementation of specific blocks: target, content-methodological, organizational, practical, effective.

The applied results of the research are formed in a number of educational and teaching-methodical manuals: «Methodical and practical foundations of training future specialists of socio-economic specialties for the formation of conscious parenthood in young people» – highlights the issue of parenthood as a socio-psychological institution, features of conscious parenthood, the phenomenon of motherhood, psychological features of children-maternal relations, practical foundations of training future specialists in socio-economic specialties for the formation of conscious parenthood in young people; «Psychology of professional communication» – covers the basics of professional training of future specialists of socio-economic specialties to establish effective communication with various categories of clients of social structures; «Preparation of future specialists of the social sphere for the formation of conscious parenthood of young people: theoretical and methodical context» – describes the theoretical, methodical and practical aspects of the organization of professional training of students in the specialties 231 Social work and 053 Psychology, aimed at improving their readiness for the formation of a conscious fatherhood among young people and optimizes the management of this process.

The conclusions and results of the research are of practical significance for further study and solving the problem of professional training of future specialists in

socioeconomic specialties in higher education institutions, as well as in the process of writing educational and methodological manuals and textbooks and in the self-educational activities of education seekers.

Keywords: future specialists in socioeconomic specialties, professional training, conscious parenting, young people, pedagogical conditions, pedagogical training system, structural-functional model.

Підписано до друку 09.11.2023 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 276/11-23.

ПП Мельник А.А.
м. Хмельницький, вул Чорновола, 37.
тел.: (0382) 74-32-22

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення
України про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1942 від 15.09.2008 р.

Надруковано:
ФОП Стрихар А. М.
м. Хмельницький, вул. Гетьмана Мазепи, 14.
тел.: (096) 709-11-10